

POLIITTISEN VALLAN JAKAUTUMISEN ENNUSTAMINEN SOSIAALISILLA MUUTTUJILLA:

Vertaileva tutkimus

Tatu Vanhanen

Poliittiset järjestelmät eroavat toisistaan suuresti siltä kannalta, missä määrin valta kansallisella tasolla on jakautunut useampien kilpailevien ryhmien kesken tai keskittynyt yhdelle ryhmälle. Ovatko erot jakauman asteessa satumanvaraisia vai johtuvatko ne yhteiskuntarakenteen joistakin muista piirteistä, on kysymys, johon ei ole saatu tyydyttävää vastausta, mutta johon vastausta kannattaa etsiä. Jos näet voitaisiin osoittaa poliittisen vallan jakautumisen asteen riippuvan säännönmukaisella tavalla esim. yhteiskunnan taloudellisen ja sosiaalisen rakenteen joistakin mitattavissa olevista piirteistä, olisi mahdollista niiden muuttumisen pohjalta ennustaa poliittisen päälysrakenteen muuttumista riippuvuussuhteen osoittamaan suuntaan. Päinvastaisessa tapauksessa poliittisen vallan jakautumisen aste olisi pakko todeta yhteiskunnan taloudellisesta ja sosiaalisesta rakenteesta riippumattomaksi, jolloin ei myöskään olisi mahdollista vaikuttaa poliittiseen päälysrakenteeseen taloudellisen ja sosiaalisen rakenteen muutoksilla.

Omasta puolestani otaksun poliittisen järjestelmän luonteen riippuvan huomattavassa määrin asianomaisen yhteiskunnan muusta rakenteesta, vaikka riippuvuussuhteen ei tarvitse olla täysin yksisuuntaisen, sillä poliittisella järjestelmällä saattaa puolestaan olla jonkin verran vaikutusta yhteiskunnan muuhun rakenteeseen. Poliittinen järjestelmä on kuitenkin käsitykseni mukaan paljon riippuvaisempi yhteiskunnan sosiaalisesta perustasta kuin tuo sosiaalinen perusta poliittisesta järjestelmästä. Tuon riippuvuussuhteen luonteesta on esitetty monenlaisia käsityksiä ja teorioita. Oma käsitykseni ilmenee teoreettisesta väittämästä, jonka mukaan valta perustuu aina pakotteisiin ja vallan jakautuminen valtaresurssien jakautumiseen. Toisin sanoen vallan keskittyminen tai jakautuminen on väistämättömänä seurauksena vallan lähteinä käytettyjen voimavarojen eli sanktioiden keskittymisestä tai jakautumisesta. Tältä teoreettiselta pohjalta yritin tutkimuksessani »Dependence of Power on Resources» selvittää ja mitata poliittisen vallan jakautumisen ja

yhteiskunnan taloudellis-sosiaalisen rakenteen välisiä riippuvuussuhteita (tutkimus kohdistui 1960-lukuun ja käsitti 114 valtiota).¹ Tässä artikkelissa rajoitun tarkastelemaan, miten tarkasti käyttämäni selittävät muuttujat ennustivat käytettyjen poliittisten muuttujien arvot 1960-luvulla ja missä määrin olisi perusteltua jatkaa ennustetta 1970-luvulle.

1. Muuttujat

Vaikka tutkimuksessa käytetyt muuttujat on yksityiskohtaisemmin esitelty varsinaisessa tutkimusraportissa, lienee selvyuden vuoksi tässäkin yhteydessä tarpeen aluksi viitata muuttujiin ja niihin liittyviin olettamuksiin.

Poliittisen vallan jakautumisen indikaattoreina on käytetty pienempien puolueiden ja riippumattomien yhteenlaskettua prosenttiosuutta 1) parlamenttivaalien äänistä ja 2) parlamentin edustajapaikoista. Pienempien puolueiden osuus on laskettu kaavalla $S = 100 - p$. Kaavassa p = suurimman puolueen prosenttiosuus 1) parlamenttivaalien äänistä tai 2) parlamentin edustajapaikoista. Pienempien puolueiden yhteisen osuuden valitseminen vallan jakautumisen indikaattoriksi perustuu otaksumaan, että meidän aikamme valtioissa puolueiden voimasuhteet ilmentävät realistisimmalla tavalla poliittisen vallan jakautumisen ja keskittymisen asteessa olevia eroja. Tällöin nimenomaan suurimman puolueen ja muiden puolueiden välisellä voimasuhteella on ratkaiseva merkitys. Monipuoluejärjestelmien kohdalla myös puoluejärjestelmän sisäinen rakenne vaikuttaa jonkin verran asiaan (esim. onko kaksipuoluejärjestelmä vai monen puolueen järjestelmä), mutta sen merkitys on toissijainen suurimman puolueen ja muiden puolueiden väliseen suhteeseen verrattuna. Poliittisen vallan otaksutaan olevan sitä enemmän jakautunutta mitä suuremmaksi pienempien puolueiden yhteinen osuus nousee ja vastaavasti sitä enemmän keskittynyttä mitä pienemmäksi se jää. Toisaalta olen halunnut ottaa huomioon myös politiikkaan osallistumisen asteen. Jos ainoastaan pieni vähemmistö täysi-ikäisestä väestöstä osallistuu vaaleihin, se merkitsee väestön suuren enemmistön jäämistä poliittisen toiminnan ja poliittisen vaikutusvallan ulkopuolelle.

Jotta voitaisiin mitata myös vallan jakautumisen syvyyttä väestön keskuudessa, oli tarpeen rakentaa indeksi, joka yhdisti äänten ja paikkojen jakautumisen osallistumisen asteeseen. Se laskettiin kaavalla $I = yx/100$. Kaavassa y = osallistumisen aste eli vaaleihin osallistuneen täysi-ikäisen väestön prosenttinen osuus koko täysi-ikäisestä väestöstä ja x = pienempien puolueiden ja riippumattomien yhteinen osuus 1) parlamenttivaaleissa annetuista äänistä tai 2) parlamentin edustajapaikoista. Tällä tavoin saatiin neljä poliittisen vallan jakautumisen indikaattoria, jotka kaikki ovat tarkoitettut mittaamaan samaa asiaa hieman eri näkökulmista. On selvää, että poliittisen vallan jakau-

tumiseen vaikuttavat monet muutkin seikat kuin tässä huomioon otetut, mutta otaksun suurimman ja muiden puolueiden välisen voimasuhteen ilmentävän merkittävää osaa poliittisen vallan jakautumisesta.

Vallan lähteinä käytettyjen voimavarojen jakautumista mitattiin kymmenellä operationaalisesti määritellyllä indikaattorilla:

- 1) suurimman etnisen ryhmän prosenttiosuus väestöstä (etninen),
- 2) suurimman kieliryhmän prosenttiosuus väestöstä (kieli),
- 3) suurimman uskonnollisen ryhmän prosenttiosuus väestöstä (uskonto),
- 4) kansantulo henkeä kohti (kansantulo),
- 5) kaupunkiväestön prosenttiosuus koko väestöstä (kaupunkiväestö),
- 6) ei-maatalousväestön prosenttiosuus koko väestöstä (ei-maatalousväestö),
- 7) lukutaitoisten prosenttiosuus 15 vuotta täyttäneestä väestöstä (lukutaitoiset),
- 8) korkeakouluopiskelijoiden määrä 100 000 asukasta kohti (opiskelijat),
- 9) yksityisen sektorin prosenttiosuus kiinteän pääoman muodostuksesta (yksityinen sektori),
- 10) perheviljelmien osuus maatalousmaan koko alasta (perheviljelmät).

Otaksun näiden kymmenen sosiaalisen muuttujan mittaavan merkittävää osaa vallan lähteinä käytettyjen voimavarojen eli sanktioiden jakautumisesta. Valta voi perustua niin monenlaisiin pakotteisiin, ettei koskaan ole mahdollista päästä lähellekään kaikkien asiaan vaikuttavien tekijöiden huomioon ottamista. Tähän vertailuun valittujen muuttujien eräänä ansiona on mielestäni se, että ne soveltuvat kaikkiin maihin. Kolmen ensimmäisen muuttujan kohdalla vallan lähteiden katsotaan olevan sitä enemmän keskittyneitä mitä korkeampia muuttujien arvot ovat, kun taas seitsemän muun muuttujan (4—10) kohdalla vallan lähteiden katsotaan olevan sitä enemmän jakautuneita mitä korkeampia muuttujien arvot ovat. Tämän mukaisesti hypoteesina on, että sosiaaliset muuttujat 1—3 korreloivat negatiivisesti ja sosiaaliset muuttujat 4—10 positiivisesti poliittisten muuttujien kanssa.

2. Muuttujien interkorrelaatiot

Neljän poliittisen ja kymmenen sosiaalisen muuttujan interkorrelaatiot on esitetty taulukossa 1. Siinä poliittisten muuttujien arvoina on käytetty vuosien 1960—69 keskiarvoja. Poliittisten muuttujien vahvat interkorrelaatiot osoittavat niiden mittaavan suunnilleen samaa asiaa, mikä on ollut tarkoituksinkin. Sosiaaliset muuttujat 1—3 ja 9—10 korreloivat verraten heikosti keskenään ja toisten sosiaalisten muuttujien kanssa, kun taas muuttujat 4—8 korreloivat vahvasti keskenään, mikä merkitsee, että ne mittaavat suunnilleen samaa asiaa, jona on taloudellinen ja koulutuksellinen kehitystaso. Poliittiset muuttujat korreloivat kolmen kommunaalisen muuttujan (1—3) kanssa lievästi

positiivisesti ja siten hypoteesin vastaisesti. Muiden sosiaalisten muuttujien kanssa poliittiset muuttujat sen sijaan korreloivat hypoteesin mukaisesti positiivisesti ja korrelaatiot ovat kohtalaisia. Ne tukevat hypoteesia poliittisten muuttujien positiivisesta korrelaatiosta vallan lähteiden jakautumisen indikaattoreina käytettyjen sosiaalisten muuttujien kanssa.

Taulukko 1. Neljän poliittisen ja kymmenen sosiaalisen muuttujan interkorrelaatiot 114 valtion ryhmässä.²

Muuttuja	Muuttuja												
	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14
1. Etninen	65	49	24	36	39	37	33	04	32	07	09	19	20
2. Kieli		35	31	44	50	51	28	09	29	18	24	26	29
3. Uskonto			11	21	24	13	04	18	14	—03	03	00	05
4. Kansantulo				61	78	61	57	22	38	44	46	54	55
5. Kaupunkiväestö					87	77	70	27	25	56	60	60	62
6. Ei-maatalousväestö						80	65	30	32	56	57	62	62
7. Lukutaitoiset							67	24	36	54	57	61	61
8. Opiskelijat								15	23	41	42	44	43
9. Yksityinen sektori									32	58	58	52	51
10. Perheviljelmät										47	47	54	53
11. Äänet 1960—69											97	93	90
12. Paikat 1960—69												93	94
13. Indeksi äänet 1960—69													98
14. Indeksi paikat 1960—69													

3. Regressioanalyysi

Selvitettäessä keskeistä tutkimusongelmaa, eli sitä miten hyvin selittävät muuttujat kykenivät 1960-luvulla ennustamaan yksityisten maiden kohdalla poliittisten muuttujien arvot, käytettiin yhteisregressiomenettelyä. Siinä selittäviksi muuttujiksi valittiin sosiaaliset muuttujat 4—10, jotka korreloivat positiivisesti ja hypoteesin mukaisesti poliittisten muuttujien kanssa. Niiden yhteiskorrelaatiot taulukossa 1 mainittujen poliittisten muuttujien kanssa vaihtelevat 0.76:sta 0.79:ään, joten ne selittävät yhdessä 57—61 % poliittisten muuttujien vaihtelusta. Käyttämällä kolmea sosiaalista muuttujaa selittävinä muuttujina yhteiskorrelaatiokerroin nousee lähes yhtä korkeaksi, jos mukana ovat kaksi viimeistä muuttujaa (9—10) ja yksi muuttujista 4—8. Yhteisregressioyhtälöön on tässä kuitenkin otettu mukaan kaikki 7 selittävää muuttujaa.

On selvää, että vaikutussuhde sosiaalisten ja poliittisten muuttujien välillä ei ole yksisuuntaisesti sosiaalisista muuttujista poliittisiin, vaan myös päinvastaiseen suuntaan tapahtuvaa vaikuttamista esiintyy. Mutta kun sosiaaliset muuttajat kahta viimeistä (9—10) lukuunottamatta ovat luonteeltaan sellaisia, että poliittisilla päätöksillä on mahdollista vain hyvin hitaasti vaikuttaa niiden arvoihin, voidaan sosiaalisia muuttujia pitää perustellusti huomattavasti enemmän riippumattomina muuttujina kuin poliittisia muuttujia. Riippuvana muuttujana voitaisiin käyttää vuorotellen kutakin neljästä poliittisesta muuttujasta, mutta koska niiden välillä ei ole suuria eroja, rajoitutaan tässä yhteydessä vain yhteen niistä, pienempien puolueiden prosenttiosuuteen parlamenttivaalien äänistä. Pienempien puolueiden osuutena äänistä käytetään vuosien 1960—69 keskiarvoa (äännet 1960—69) sekä erikseen vuosien 1960 (äännet 1960) ja 1969 (äännet 1969) prosenttiosuuksia, jotta voitaisiin nähdä, millä tavoin tilanne on kymmenen vuoden kuluessa muuttunut eri maissa.

Liitteessä 1 (sivu 221) vertailuryhmän 114 maata on lueteltu »äännet 1960—69» Y-estimaatin mukaisessa järjestyksessä eli ensimmäisenä se maa, jossa pienempien puolueiden osuuden parlamenttivaalien äänistä pitäisi yhteisregressioyhtälön mukaan olla korkein. Y-estimaatin tulkitaan osoittavan maiden välillä sosiaalisen pluralismin asteessa olevia eroja. Toisin sanoen poliittisen vallan lähteinä käytettyjen voimavarojen katsotaan olevan sitä enemmän useammille ryhmille jakautuneita mitä ylemmäksi maa listassa sijoittuu. Y-estimaatin lisäksi kunkin maan kohdalla mainitaan regressioestimaatin residuaali eli Y:n ja Y-estimaatin erotus. Se osoittaa, kuinka monta prosenttiyksikköä yhteisregressioyhtälön estimoima Y:n arvo poikkeaa pienempien puolueiden tosiasiallisesta osuudesta äänistä (Y). »Äännet 1960» ja »äännet 1969» muuttujien osalta esitetään samat tiedot. Residuaalien suhteellisen suuruuden mittana käytetään regressioestimaatin keskivirhettä. Se on mainittu liitteessä 1 kunkin residuaalisarakkeen päällä. Regressioestimaatin yhtä keskivirhettä suuremmat residuaalit on painettu lihavalla. Ne kiinnostävät huomion eniten poikkeaviin tapauksiin, joita tällä tavoin tulee noin kolmannes kaikista tapauksista.

3.1. Eniten poikkeavat maat

Liitteestä 1 voidaan päätellä, että niissä maissa, joissa »äännet 1960—69» kohdalla ei esiinny lihavalla painettuja residuaaleja, poliittisen vallan jakautuminen on ollut 1960-luvulla keskimäärin suunnilleen tasapainossa sosiaalisten muuttujien mittaaman vallan lähteiden jakautumisen asteen kanssa. Poliittinen järjestelmä on noissa maissa jotakuinkin mukautunut yhteiskunnallisiin olosuhteisiin. Mukautumisen ei noissakaan tapauksissa ole tarvinnut olla täydellistä, sillä kriteeriksi valittu regressioestimaatin yhden keskivirheen raja

sallii pienempien puolueiden osuuden poiketa estimoidusta osuudesta noin 17 prosenttiyksikköä kumpaan tahansa suuntaan.

Eniten poikkeavina maina voidaan 1960-luvun keskiarvojen perusteella pitää 35 maata. Poikkeama on positiivinen 16 tapauksessa (Suomi, Sveitsi, Libanon, Venezuela, Israel, Turkki, Intia, Chile, Etelä-Afrikka, Ceylon, Nigeria, Sierra Leone, Uganda, Sudan, Somalia ja Burundi) ja negatiivinen 19 tapauksessa (Espanja, Thaimaa, Paraguay, Nicaragua, Meksiko, Portugali, Jordania, Puola, Kambodza, Indonesia, Syyria, Itä-Saksa, Jugoslavia, Liberia, Norsunluurannikko, Haiti, Libya, Kuwait ja Egypti). Positiiviset poikkeamat merkitsevät, että pienempien puolueiden osuus on huomattavasti korkeampi kuin mitä oli odotettavissa regressioyhtälön perusteella; ja negatiiviset vastaavasti sitä, että pienempien puolueiden osuus on odotettua huomattavasti alempi.

Vakiintuneimpina poikkeavina maina voidaan pitää niitä 22 maata, joiden kohdalla myös vuosien 1960 ja 1969 residuaalit osoittavat poikkeavuutta tai pienempien puolueiden osuus vuosina 1960 ja 1969 ei olennaisesti poikennut vuosikymmenen keskiarvosta. Tällaisia maita edellä mainituista 35 maasta ovat Sveitsi, Libanon, Espanja, Israel, Thaimaa, Turkki, Intia, Jordania, Puola, Chile, Kambodza, Indonesia, Syyria, Ceylon, Itä-Saksa, Liberia, Norsunluurannikko, Haiti, Libya, Kuwait, Egypti ja Sierra Leone. Epävakaampia poikkeavia tapauksia ovat ne 13 maata, joiden kohdalla residuaali v. 1960 ei ylittänyt regressioestimaatin yhden keskiarvon rajaa tai oli v. 1969 painunut sitä alemmaksi.

Otaksumen vallan jakautumisen pyrkivän aina tasapainoon vallan lähteiden jakautumisen kanssa. Toisin sanoen luonnollisena tilanteena on poliittisen vallan joutuminen niille ryhmille, joilla on käytössään vallan lähteiksi soveltuvia voimavaroja, koska valta perustuu aina sanktioihin (sekä positiivisiin että negatiivisiin). Tästä johtuen pienempien puolueiden prosenttiosuuden äänistä pitäisi alentua niissä maissa, joissa residuaalit ovat selvästi positiivisia, ja vastaavasti nousta niissä maissa, joissa residuaalit ovat selvästi negatiivisia. Useimpien edellä lueteltujen eniten poikkeavien maiden kohdalla tämän suuntaiset muutokset ovat odotettavissa. Toisaalta on syytä huomata, että suurtenkaan positiivisten tai negatiivisten poikkeamien ei kaikissa tapauksissa tarvitse välittömästi johtaa vallan jakautumisen asteen muuttumiseen. Käytetyt riippumattomat muuttujat selittävät näet vain osan poliittisten muuttujien vaihtelusta, mikä merkitsee, että epätasapaino voi perustua joihinkin tässä yhteydessä tuntemattomiksi jääneisiin tekijöihin. Toisena nimenomaan negatiivisten poikkeamien jatkumisen selityksenä voi olla poliittisen vallan käytön nojaaminen avoimesti tehokkaaseen väkivaltakoneistoon, kuten armeijaan ja poliisiin. Riittävästi voimakeinoja käyttämällä on aina mahdollista pitää poliittisen vallan jakautumisen aste taloudellis-sosiaalisten muuttujien osoittamaa vallan jakautumisen astetta alemmalla tasolla.

Liitteessä 1 havaitaan poikkeamaa osoittavien residuaalien kasaantuvan taulukon puoliväliin. Suuria poikkeamia on vähän listan alkupäässä ja samoin lopussa, kun taas puolivälissä residuaalit ovat useimpien maiden kohdalla ladottu lihavalla. Niinkuin edellä on mainittu, maat on listattu yhteisregressioyhtälön estimoiman pienempien puolueiden ääniosuuden (äänet 1960—69) mukaiseen järjestykseen, mikä merkitsee, että vallan lähteet ovat selittävinä muuttujina käytettyjen sosiaalisten muuttujien perusteella eniten jakautuneet listan alkupään maissa ja vähiten jakautuneet listan loppupään maissa. Näin ollen poikkeavuutta osoittavien residuaalien kasaantumisesta taulukon puoliväliin voidaan tehdä se johtopäätös, että poliittisten ja sosiaalisten muuttujien riippuvuussuhteen voimakkuus vaihtelee sosiaalisen pluralismin asteen mukaan. Jos näet poliittisten ja sosiaalisten muuttujien riippuvuussuhde (yhteiskorrelaatio 0.76 »äänet 1960—69» tapauksessa) olisi riippumaton sosiaalisen pluralismin asteesta, mainittujen residuaalien täytyisi jakautua jokseenkin tasaisesti listan eri osiin.

Residuaalien kasaantumishavainnon pohjalta 114 valtiota jaettiin kahteen ryhmään yhteisregressioyhtälön estimoiman pienempien puolueiden ääniosuuden (äänet 1960—69) mukaan. Ensimmäiseen vertailuryhmään otettiin maat 1—24 ja 78—114, joissa estimoitu pienempien puolueiden osuus oli 45 % tai enemmän (maat 1—24) tai vähemmän kuin 14 % (maat 78—114). Toiseen vertailuryhmään otettiin maat 25—77, joissa pienempien puolueiden estimoitu osuus oli 15—44 %. Edelliseen ryhmään tuli 61 ja jälkimmäiseen 53 maata. Ryhmien välisten erojen selventämiseksi kummassakin ryhmässä laskettiin poliittisten ja sosiaalisten muuttujien väliset korrelaatiot.

Taulukko 2. Poliittisen ja sosiaalisten muuttujien korrelaatiot kahdessa valtioryhmässä.

Sosiaalinen muuttuja	Pienempien puolueiden osuus äänistä 1960—69	
	Ryhmä 1, 61 maata	Ryhmä 2, 53 maata
1. Etninen	22	—17
2. Kieli	40	—13
3. Uskonto	05	—19
4. Kansantulo	71	—07
5. Kaupunkiväestö	71	23
6. Ei-maatalousväestö	71	20
7. Lukutaitoiset	63	34
8. Opiskelijat	49	24
9. Yksityinen sektori	82	27
10. Perheviljelmät	76	—13

Taulukosta 2 nähdään, että korrelaatiot ryhmässä 1 ovat sosiaalisten muuttajien 4—10 kohdalla johdonmukaisesti huomattavasti vahvemmat kuin ryhmässä 2. Parhaat sosiaaliset muuttajat ryhmässä 1 selittävät yksinään 50—67 % poliittisen muuttujan vaihtelusta, kun taas ryhmässä 2 parhaat yksityiset muuttajat selittävät vain 5—11 % poliittisen muuttujan vaihtelusta. Kolmen kommunaalisen muuttujan (1—3) korrelaatiot poliittisen muuttujan kanssa ovat ryhmässä 1 hypoteesin vastaisesti heikosti positiivisia ja ryhmässä 2 hypoteesin mukaisesti negatiivisia, mutta merkityksettömän heikkoja.

Yhteiskorrelaatioissa, joissa selittävinä muuttujina on käytetty sosiaalisia muuttujia 4—10 ja riippuvana »äänet 1960—69» -muuttujaa, tulee esille sama ero kahden valtioryhmän välillä. Ensimmäisessä ryhmässä yhteiskorrelaatiokerroin on 0.91, mutta toisessa maaryhmässä vain 0.48. Edellisessä tapauksessa seitsemän sosiaalista muuttujaa selittävät yhdessä 82 % poliittisen muuttujan vaihtelusta, mutta jälkimmäisessä tapauksessa vain 23 %. Ensimmäisen maaryhmän kohdalla yhteiskorrelaatiokerroin nousi 0.91:een tai 0.90:een myös käytettäessä vain kolmea selittävää muuttujaa, joina olivat sosiaaliset muuttajat 9 ja 10 sekä jokin muuttujista 4—6.

3.2. Poliittisen kehityksen ennustaminen residuaaleista

Poliittisten ja sosiaalisten muuttajien riippuvuussuhteissa kahden valtioryhmän välillä esiintyvistä suurista eroista seuraa, että residuaalien perusteella voidaan ensimmäisen valtioryhmän maiden poliittista kehitystä ennustaa paljon suuremmalla todennäköisyydellä kuin toisen valtioryhmän maiden kehitystä.

Liitteessä 1 esitetty aineisto tarjoaa mahdollisuuden tarkastella, miten hyvin vuoden 1960 residuaalien perusteella olisi voitu ennustaa poliittista kehitystä 1960-luvulla vertailuryhmän 114 maassa. Hypoteesin mukaanhan pienempien puolueiden osuuden olisi pitänyt laskea niissä maissa, joiden kohdalla esiintyi suuri positiivinen residuaali, ja nousta niissä maissa, joiden residuaali oli negatiivinen. Ennusteen onnistuneisuutta on syytä pohtia erikseen kahden maaryhmän osalta, koska edellä on korrelaatioiden perusteella todettu, että ensimmäisessä valtioryhmässä poliittisten ja sosiaalisten muuttajien riippuvuussuhde on paljon vahvempi kuin toisessa valtioryhmässä.

Ensimmäisessä valtioryhmässä positiiviset residuaalit olivat v. 1960 regressioestimaatin yhtä keskivirhettä suurempia 10 maan kohdalla (Suomi, Ranska, Sveitsi, Libanon, Kamerun, Brazzavillen Kongo, Togo, Dahome, Tsad ja Somalia) ja negatiivinen residuaali regressioestimaatin yhtä keskivirhettä suurempi Etelä-Korean tapauksessa. Hypoteesin pohjalta olisi voitu ennustaa 1960-luvun alussa, että edellä mainittujen positiivisten poikkeamien kohdalla pienempien puolueiden osuus tulee laskemaan ja negatiivisen poikkeaman koh-

dalla nousemaan ja että ensimmäisen valtioryhmän 50 muun maan kohdalla ei ole odotettavissa olennaisia muutoksia. Mitä sitten todella tapahtui 1960-luvulla? Se voidaan tarkistaa vuoden 1969 residuaaleista, jotka osoittavat tilanteen vuosikymmenen lopulla.³ Tällöin havaitaan, että poikkeavat positiiviset residuaalit ovat hävinneet Suomen, Ranskan, Kamerunin, Kongon (Brazzaville), Togon, Dahomen, Tsadin ja Somalian tapauksissa ja negatiivinen residuaali Etelä-Korean tapauksessa. Sveitsin ja Libanonin tapauksissa positiiviset residuaalit ovat pysyneet. Sveitsin kohdalla suurten positiivisten residuaalien pysyvyyttä selittää suhteellinen vaalijärjestelmä⁴ ja Libanonin tapauksessa poikkeuksellinen vaalijärjestelmä, joka perustuu väestön kommunaaliseen hajanaisuuteen. Näistä syistä suurten positiivisten residuaalien pysyvyys ei Sveitsin ja Libanonin tapauksissa ole erityisen yllättävää. Vastoin vuoden 1960 residuaaleihin perustuvaa ennustetta tässä 61 maan ryhmässä tapahtui vain parin maan kohdalla olennainen muutos pienempien puolueiden osuudessa. Kreikan vuoden 1967 sotilasvallankaappaus muutti vuoden 1969 residuaalin vahvasti negatiiviseksi, ja monipuoluejärjestelmän lujittuminen muutti Venezuelan vuoden 1969 residuaalin vahvasti positiiviseksi. Myös Hollannin kohdalla vuoden 1969 positiivinen residuaali ylittää regressioestimaatin yhden keskivirheen rajan, mutta pienempien puolueiden osuudessa on tapahtunut vain epäolennainen muutos. Näin ollen päädytään siihen, että vuoden 1960 residuaalien pohjalta tehty ennuste olisi osoittautunut 1960-luvulla melko hyvin paikkansa pitäväksi ensimmäisen valtioryhmän kohdalla: 50 maan tapauksessa ei odotettu olennaista muutosta ja 47 maan kohdalla sellaista ei tapahtunut; 11 maan tapauksessa odotettiin regressioestimaatin yhtä keskivirhettä suuremman positiivisen tai negatiivisen residuaalin painumista tuon rajan alle ja 9 tapauksessa niin kävi. Poliittinen kehitys 1960-luvulla oli odotetun suuntainen yli 90 prosentissa tapauksia.

Toisen valtioryhmän kohdalla ennuste ei toteutunut lähimainkaan yhtä hyvin. Vuoden 1960 positiiviset residuaalit osoittivat 10 maan kohdalla (Argentina, Israel, Ecuador, Brasilia, Chile, Ceylon, Zaire, Burma, Nigeria ja Sierra Leone) ja negatiiviset residuaalit poikkeamaa 18 maan kohdalla (Espanja, Thaimaa, El Salvador, Paraguay, Nicaragua, Meksiko, Portugali, Turkki, Dominikaaninen tasavalta, Jordania, Marokko, Kambodza, Indonesia, Syyria, Iran, Itä-Saksa, Libanon ja Norsunluurannikko). Vuoden 1960 tilanteen pohjalta olisi voitu ennustaa mainittujen positiivisten ja negatiivisten residuaalien pienentymistä ja tilanteen pysymistä olennaisesti muuttumattomana 25 muun maan kohdalla. Vuoden 1969 residuaaleista nähdään, millaiseksi tilanne oli muuttunut vuosikymmenen lopulla. Poikkeavuutta osoittavat positiiviset residuaalit olivat kadonneet Argentinan, Brasilian, Zairen, Burman ja Nigerian tapauksissa, mutta ne olivat samalla heilahtaneet toiseen äärimmäisyyteen negatiivisiksi residuaaleiksi. Viiden muun maan kohdalla odotettua suurten positiivisten residuaalien katoamista ei tapahtunut. Regressio-

estimaatin yhtä keskivirhettä suuremmat negatiiviset residuaalit katosivat odotusten mukaisesti Thaimaan, El Salvadorin, Paraguayn, Nicaraguan, Meksikon, Portugalin, Turkin, Dominikaanisen tasavallan, Iranin, Liberian ja Norsunluurannikon tapauksissa, mutta ne olivat v. 1969 muuttuneet positiivisiksi residuaaleiksi Thaimaan, El Salvadorin ja Turkin kohdalla. Seitsemän muun maan kohdalla negatiiviset residuaalit eivät kadonneet. Toisaalta pienempien puolueiden osuuden ei odotettu olennaisesti muuttuvan 25 maan kohdalla, mutta tosiasiaa vuoden 1969 residuaali ylitti regressioestimaatin yhden keskivirheen rajan positiiviseen tai negatiiviseen suuntaan seitsemän maan kohdalla. Lopputuloksena on, että toisen valtioryhmän 53 maasta poliittinen kehitys 1960-luvulla oli vuoden 1960 residuaaleihin perustuvan ennusteen mukainen vain 27 maan kohdalla. Odotettuja muutoksia ei tapahtunut tai muutokset olivat ainakin osaksi odotusten vastaisia 26 muun maan kohdalla. Näin ollen havaitaan, että vuoden 1960 residuaalien perusteella olisi voitu vain heikosti ennustaa poliittista kehitystä 1960-luvulla toisen valtioryhmän maissa.

4. Ennuste 1970-luvulle

Samalla tavoin kuin vuoden 1960 residuaalien pohjalta voitiin laatia ennuste poliittisesta kehityksestä 1960-luvulla vertailuryhmän 114 maassa, on nyt mahdollista vuoden 1969 residuaalien pohjalta tehdä summittainen ennuste 1970-luvulle.

Ensimmäisen valtioryhmän osalta ennusteeksi tulee se, että 56 maan kohdalla ei ole odotettavissa olennaisia muutoksia pienempien puolueiden osuudessa. Neljässä tapauksessa positiivisten residuaalien pitäisi pienentyä (Hollanti, Sveitsi, Libanon ja Venezuela) ja Kreikan tapauksessa negatiivisen residuaalin pitäisi hävitä. Kun kuitenkin suuret positiiviset residuaalit Hollannin ja Sveitsin kohdalla perustunevat lähinnä suhteelliseen vaalijärjestelmään ja Libanonin tapauksessa väestön kommunaaliseen ryhmitykseen liittyvään erikoislaatuiseen vaalijärjestelmään, ei positiivisten residuaalien pieneneminen näissä tapauksissa ole erityisen luultavaa. Sen sijaan Venezuelan kohdalla voidaan todella odottaa pienempien puolueiden osuuden alenemista ja Kreikan tapauksessa pienempien puolueiden osuuden nousua, mikä merkitsisi sotilashallinnon päättymistä. Kokonaisuudessaan voidaan 1960-luvun kokemuksen perusteella odottaa ennusteen toteutumista noin 90-prosenttisesti.

Ensimmäisen valtioryhmän niissä maissa, joissa regressioyhtälön estimoima pienempien puolueiden osuus äänistä (äännet 1960—69) on 45 % tai enemmän, monipuoluedemokratia on lähes yksinomaisena poliittisena järjestelmänä (poikkeuksena Kreikan sotilashallitus). Perustellusti voidaan ennustaa, ettei poliittisessa järjestelmässä näissä maissa 1970-luvullakaan tapahdu olennaisia muu-

toksia. Yksipuoluejärjestelmän perustaminen ja ylläpitäminen on näissä maissa lähes mahdotonta. Monipuoluedemokratian kukistaminen on käynyt päinsä vain väkivaltaisain keinoin, sotilashallitusten tai muun terrorin avulla. Edelleen voidaan sanoa, että paluu monipuoluedemokratiaan näyttää Kreikan tapauksessa väistämättömältä. Yhteiskunnalliset olosuhteet edellyttävät Kreikassa vallan jakautumista useammille ryhmille.

Toisaalta niissä ensimmäisen valtioryhmän maissa, joissa pienempien puolueiden estimoitu osuus äänistä (äänät 1960—69) on vähemmän kuin 15 %, yksipuoluejärjestelmät, sotilashallitukset ja perinteelliset autokraattiset järjestelmät ovat vallitsevia. Vuonna 1969 yhdessäkään tämän ryhmän maissa ei ollut monipuoluejärjestelmää. Tämän vuosikymmenen alussa kuvaan tuli yksi poikkeus, kun Ylä-Volta v. 1970 siirtyi aluksi armeijan valvomaan monipuoluejärjestelmään.⁵ Kun poliittisen vallan lähteinä käytetyt voimavarat ovat näissä maissa vahvasti keskittyneet, on myös poliittisen vallan keskittyminen yhdelle ryhmälle luonnollista. Hyvin suurella todennäköisyydellä voidaan ennustaa, ettei lähitulevaisuudessakaan tämän ryhmän maissa siirrytä monipuoluedemokratiaan.⁶ Vallanpitäjien vaihtuminen vallankaappausten ja vallankumousten tietä on mahdollista, mutta sen ei tarvitse johtaa vallan jakautumiseen useammille ryhmille ja monipuoluedemokratian syntymiseen.

Toisen valtioryhmän kohdalla ennuste 1970-luvulle jää paljon epävarmemmaksi sen vuoksi, että poliittisten ja sosiaalisten muuttujien riippuvuus on tämän ryhmän sisällä havaittu heikoksi. Suurimmalla todennäköisyydellä voitaneen ennustaa, että niissä tapauksissa (Itävalta, Kolumbia, Filippiinit, Jamaika, Costa Rica, Trinidad & Tobago, Honduras, Jugoslavia, Bolivia, Madagaskar, Kenia, Haiti, Libya, Kuwait, Egypti, Irak ja Pakistan), joissa sekä vuoden 1960 että vuoden 1969 residuaalit ovat regressioestimaatin yhtä keskivirhettä pienemmät, lähitulevaisuudessakaan ei tapahdu olennaisia muutoksia pienempien puolueiden osuudessa. Osa näistä maista on verraten vakiintuneita monipuoluemaita, kuten Itävalta, Kolumbia, Filippiinit, Jamaika, Costa Rica ja Trinidad & Tobago; ja osa melko vakiintuneita yhden puolueen hallitsemia maita, kuten Jugoslavia, Kenia, Haiti ja Egypti. Samaan verraten vakiintuneiden maiden ryhmään voitaneen vielä liittää Israel, Intia, Chile, Etelä-Afrikka ja Ceylon, joissa kaikissa on monipuoluejärjestelmä, mutta pienempien puolueiden osuus on jatkuvasti pysytellyt huomattavasti regressioyhtälön estimoimaa osuutta korkeampana.

Pienempien puolueiden osuuden alenemista voitaisiin odottaa vuoden 1969 residuaalien perusteella Thaimaan, El Salvadorin, Guatemalan, Turkin, Ecuadorin, Malesian, Ghanan ja Sierra Leonen tapauksissa. Tosiasiassa sotilashallitukset ovat tämän vuosikymmenen alussa jo poistaneet suuret positiiviset residuaalit ja muuttaneet ne negatiivisiksi Thaimaan, Ecuadorin ja Ghanan tapauksissa.⁷ Sierra Leone on hyvää vauhtia siirtymässä yhden puolueen järjestelmään.⁸ Toisaalta vuoden 1969 alleviivattujen negatiivisten

residuaalien perusteella voidaan odottaa pienempien puolueiden osuuden tuntuvaa nousua Argentinan, Perun, Panaman, Jordanian, Marokon, Puolan, Brasilian, Kambodzsan, Indonesian, Syyrian, Itä-Saksan ja Burman kohdalla. Kun pienempien puolueiden osuus v. 1969 oli näissä maissa nollassa, merkitsisi negatiivisten residuaalien häviäminen siirtymistä monipuoluejärjestelmään. Indonesiassa tällainen muutos on jo tapahtunut.⁹ Joskus aikaisemmin melkein kaikissa näissä maissa on ollut monipuoluejärjestelmä ja useissa niistä esiintyy nytkin painetta monipuoluejärjestelmään, näin erityisesti sotilashallitusten hallitsemisissa Argentinassa, Perussa, Panamassa ja Brasiliassa sekä Espanjassa ja Marokossa.

Kaikkein epävarmimmalta edellä esitetty 1970-luvun ennuste näyttää niiden toisen valtioryhmän maiden kohdalla, joissa 1960-luvulla tapahtui huomattavia muutoksia poliittisissa oloissa. Tällaisia maita kaikkiaan 53 maasta ovat erityisesti Argentina, Peru, Panama, Thaimaa, El Salvador, Guatemala, Paraguay, Nicaragua, Turkki, Ecuador, Dominikaaninen tasavalta, Marokko, Brasilia, Ghana, Iran, Zaire, Bolivia, Burma, Nigeria, Pakistan ja Sierra Leone. Peräti 11 näistä maista on Latinalaisen Amerikan tasavaltoja, jotka ovat perinteellisesti olleet poliittisilta oloiltaan epävakaita. Kaikkien näiden maiden kohdalla voidaan odottaa 1970-luvulla poliittisia levottomuuksia ja muutoksia. Vallan lähteiden jakautumisen aste on usein epätasapainossa poliittisen vallan jakaantumisen kanssa ja kun lisäksi institutionaaliset keinot vallanpitäjien vaihtamiseen puuttuvat tai ovat heikosti vakiintuneet, on seurauksena herkästi väkivallan käyttö poliittisessa valtataistelussa. Vallan lähteet ovat näet niin paljon jakaantuneet, että oppositioryhmät pystyvät jatkuvasti ahdistelemaan vallassa olevaa ryhmää, mutta eivät kuitenkaan niin paljon jakaantuneet, että väkivaltainen valtataistelu näyttäisi hyödyttömältä. Vallassa oleva ryhmä saattaa pitää kannattavana valtansa säilyttämistä väkivaltaisain keinoin ja toisaalta oppositioryhmät pitävät mahdollisena vallan riistämistä hallitsevalta ryhmältä väkivaltaisain keinoin. Näistä seikoista johtuen maissa, joissa Y-estimaatti (äännet 1960—69) vaihtelee 20—35 välillä, väkivallan käyttö poliittisessa valtataistelussa näyttää huomattavasti »rationaalisemmalta» ja »hyödyllisemmältä» kuin muuntyyppisissä valtioissa ja myös johtaa helpoimmin vallansiirtoihin ja järjestelmän muutoksiin.

Toisen valtioryhmän maita koskevan vuoden 1969 residuaaleihin perustuvan 1970-luvun ennusteen toteutuminen jäänee 1960-luvun ennusteen tavoin suunnilleen 50-prosenttiseksi. Ennuste on epävarmin niiden maiden kohdalla, joiden Y-estimaatio (äännet 1960—69) vaihtelee 20—35 prosentin välillä. Kun Y-estimaatio ylittää 35 prosentin rajan, mahdollisuudet monipuoluejärjestelmän ylläpitämiseen alkavat selvästi parantua. Vastaavasti yhden puolueen järjestelmä tai muu vallankeskityksen muoto tulee vallitsevaksi, kun Y-estimaatio painuu alle 20 prosentin rajan.

LÄHDEVIITTEET

¹ Tatu Vanhanen, *Dependence of Power on Resources. A Comparative Study of 114 States in the 1960's*. Jyväskylä: Jyväskylän yliopiston Yhteiskuntatieteen laitoksen julkaisuja, n:o 11—1971; Tatu Vanhanen, »Distribution of Power in the 1960's», *Comparative Political Studies*, Vol. 4, No. 4, January 1972, s. 387—405.

² Taulukossa 1 esitetyt interkorrelaatiot poikkeavat hieman edellä mainitussa tutkimusraportissa esitetystä sen vuoksi, että tätä artikkelia varten korrelaatioita laskettaessa sosiaalisia muuttujia koskevien puuttuvien havaintojen (18) kohdalla on käytetty arvioita (uskonto 5 maata, yksityinen sektori 8 maata ja perheviljelmät 5 maata) ja että poliittisissa muuttujissa kolmen maan (Ghana, Filippiinit ja Pakistan) kohdalla havaitut virheet on korjattu. Samasta syystä yhteiskorrelaatiot ja regressioanalyysin yhteydessä esitettävät Y-estimaatit ja residuaalit poikkeavat hieman tutkimusraportissa »Dependence of Power on Resources» esitetystä. (Tietokoneajoista on vastannut Jyväskylän yliopiston Laskentakeskus, jossa myös reikäkortit ovat säilytettävänä). Tietokoneajojen jälkeen olen havainnut Italian kohdalla käytetyn yksityisen sektorin osuuden 96 % virheelliseksi. Yksityisen sektorin osuus kiinteän pääoman muodostuksesta lienee Italiassa 70 prosentin tienoilla. Tämä virhe on jonkin verran nostanut Italian sijoitusta liitteessä 1.

³ Pienempien puolueiden osuus äänistä v. 1969 ei anna kaikkien maiden osalta täyttä kuvaa 1960-luvun poliittisesta kehityksestä, koska vuosina 1961—68 mahdollisesti tapahtuneet heilahdukset pienempien puolueiden osuudessa jäivät näkymättömiksi, jos tilanne v. 1969 oli palautunut samaksi kuin vuosikymmenen alussa.

⁴ Tutkimuksen yhteydessä kävi ilmi, että eräissä sosiaalisen pluralismin asteen kannalta suunnilleen samantasoisissa maissa pienempien puolueiden osuus on säännöllisesti jonkin verran korkeampi suhteellista vaalijärjestelmää käyttävissä maissa kuin enemmistövaalijärjestelmän maissa. Ks. Vanhanen, mt. 1971, s. 185—186, 188—190. Tältä osin tulokset tukevat Duvergerin havaintoja vaalijärjestelmän vaikutuksesta puoluejärjestelmään. Ks. Maurice Duverger, *Political Parties* (translated by Barbara and Robert North). London: Methuen & Co, 1955, erityisesti s. 216—228, 239—255. Vaalijärjestelmän merkitys pienempien puolueiden osuuden vaihtelun selittäjänä on kuitenkin verraten vähäinen kaikkia maita ajatellen sosiaalisissa olosuhteissa esiintyviin suuriin eroihin verrattuna.

⁵ Ks. »Haute-Volta», *Bulletin de l'Afrique noire*, no. 627, 6 janvier 1971, s. 12662—12664.

⁶ Vrt. Robert A. Dahl, *Polyarchy. Participation and Opposition*. New Haven and London: Yale University Press, 1971, s. 208—209. Dahl arvelee, ettei poliarkioiden lukumäärä sanottavasti kasva sukupolven tai kahden kuluessa.

⁷ Thaimaan sotilasvallankaappauksesta marraskuussa 1971, ks. *Facts on File: World News Digest with Index*. New York: Facts on File, Inc., 1971, s. 897; Ecuadorin sotilasvallankaappauksesta helmikuussa 1972, ks. *Keesing's Contemporary Archives*. Bristol: Keesing's Publications Limited, s. 25143—25144; Ghanan sotilasvallankaappauksesta tammikuussa 1972, ks. *Africa Research Bulletin. Political Social and Cultural series*. Exeter, England: Africa Research Ltd., s. 2347—2352.

⁸ Sierra Leonessa on edelleen monipuoluejärjestelmä, mutta syyskuusta 1970 valinnut poikkeustila, epäonnistuneet vallankaappausyritykset ja opposition johtohenkilöiden vangitsemiset osoittavat järjestelmän olevan horjuvalla pohjalla. Erään arvelun mukaan Sierra Leone siirtyisi yksipuoluejärjestelmään ennen v. 1973 pidettäviä parlamenttivaaleja. Ks. Clarence E. A. Labor, »Putschversuch in Sierra Leone vereitelt», *Afrika Heute*, No. 21, 1. November 1970, s. 316; Arika Awuta-Coker, »Sierra Leone: Guineische Schutztruppe», *Afrika Heute*, No. 11, 1. Juni 1971, s. 214—216; *Africa*

Research Bulletin, mt., s. 2044—2046, 2081—2082, 2260, 2284; Africa Report, Vol. 18, No. 6, June 1971, s. 8.

⁹ Indonesian vaaleissa heinäkuussa 1971 oppositiopuolueet saivat noin 35 % 360-jäsenisen edustajainhuoneen paikoista. Kommunistipuolue ja eräät muut lakkautetut puolueet eivät saaneet osallistua vaaleihin. Ks. Keesing's Contemporary Archives, mt., s. 24908.

LIITE 1

Vertailuryhmän 114 maata siinä järjestyksessä, mikä »äänet 1960—69» muuttujan arvon pitäisi olla yhteisregressioyhtälön perusteella (Y estimaatti), ja residuaalit. Samoin Y estimaatit ja residuaalit »äänet 1960» ja »äänet 1969» muuttujien osalta.

Riippumattomina muuttujina on käytetty »äänet 1960—69» kohdalla sosiaalisia muuttujia 5 (kaupunkiväestö), 7 (lukutaitoiset), 9 (yksityinen sektori) ja 10 (perheviljelmät) sekä »äänet 1960» ja »äänet 1969» kohdalla sosiaalisia muuttujia 4—10.

Valtio	Äänet 1960—69		Äänet 1960		Äänet 1969	
	Y est.	Residuaali	Y est.	Residuaali	Y est.	Residuaali
1	2	3	4	5	6	7
Regressioestimaatin keskiarvo						
		16.7		22.1		18.4
1. Tanska	65	—5	60	—2	66	0
2. Luxemburg	59	5	55	8	63	1
3. Hollanti	56	14	53	15	55	19
4. Italia	56	5	58	—0	56	5
5. Japani	56	—10	51	—9	56	—4
6. Länsi-Saksa	56	—3	53	—3	55	—1
7. Ruotsi	56	—4	52	0	56	—6
8. Yhdysvallat	56	—9	55	—10	52	—2
9. Australia	55	4	55	8	53	—0
10. Kanada	55	1	54	—8	54	1
11. Belgia	54	8	52	2	56	12
12. Suomi	54	21	48	29	56	17
13. Ranska	53	15	50	32	54	2
14. Sveitsi	52	22	47	27	57	20
15. Irlanti	51	3	51	1	52	2
16. Islanti	50	10	50	10	52	11
17. Norja	50	4	47	5	54	—1
18. Uruguay	50	1	54	—4	46	4
19. Englanti	49	3	50	1	49	3
20. Kreikka	48	—12	47	12	46	—46

21. Etelä-Korea	47	—4	42	—25	49	0
22. Libanon	47	38	43	46	43	30
23. Venezuela	47	18	53	—1	43	31
24. Uusi Seelanti	45	9	48	4	44	11
25. Argentina	44	—6	49	29	40	—40
26. Itävalta	44	10	45	11	44	8
27. Kolumbia	44	—5	49	—0	40	—12
28. Espanja	43	—43	49	—49	39	—39
29. Filippiinit	41	2	44	0	38	3
30. Jamaika	41	8	46	—1	42	7
31. Peru	41	3	48	9	37	—37
32. Panama	39	11	44	20	37	—37
33. Israel	38	25	39	23	35	19
34. Thaimaa	38	—32	39	—39	38	28
35. Costa Rica	37	15	42	16	35	16
36. El Salvador	36	4	38	—38	33	20
37. Guatemala	35	4	37	13	31	25
38. Paraguay	35	—22	45	—39	32	—4
39. Trinidad	35	12	41	19	37	11
40. Nicaragua	34	—19	39	—28	30	—4
41. Meksiko	33	—19	37	—27	29	—13
42. Portugali	32	—31	36	—36	31	—19
43. Turkki	32	17	26	—26	30	23
44. Ecuador	31	1	35	23	29	38
45. Honduras	31	3	37	1	27	18
46. Malesia	31	14	32	16	28	23
47. Dominikaaninen t.	30	—8	35	—35	27	17
48. Intia	30	26	26	26	27	33
49. Jordania	29	—29	28	—28	27	—27
50. Marokko	29	—16	27	—27	26	—26
51. Puola	28	—27	22	—20	29	—28
52. Brasilia	27	9	31	37	23	—23
53. Chile	27	42	31	48	23	47
54. Kambodza	27	—27	25	—25	25	—25
55. Etelä-Afrikka	26	22	29	15	21	21
56. Indonesia	26	—26	23	—23	25	—25
57. Syyria	25	—25	26	—26	20	—20
58. Ceylon	24	39	26	40	26	35
59. Ghana	23	—2	26	17	20	22
60. Iran	22	—14	24	—24	19	1
61. Itä-Saksa	22	—22	27	—27	19	—19
62. Jugoslavia	22	—18	13	—10	21	—14
63. Liberia	22	—22	25	—25	17	—17
64. Zaire	22	15	31	44	17	—17
65. Bolivia	20	—0	25	1	14	—14
66. Burma	20	—11	21	22	19	—19
67. Madagaskar	20	—11	14	1	19	—13
68. Norsunluurannik.	20	—20	25	—25	13	—13
69. Kenia	19	—8	19	—19	15	—15
70. Haiti	17	—17	17	—17	12	—12

71. Libya	17	-17	17	-17	15	-15
72. Kuwait	17	-17	21	-21	17	-17
73. Egypti	17	-17	8	-8	15	-15
74. Irak	16	-16	15	-15	11	-11
75. Nigeria	16	18	20	42	11	-11
76. Pakistan	16	2	15	-15	13	-13
77. Sierra Leone	15	40	17	38	11	44
78. Gabon	14	4	19	9	7	-7
79. Nepal	14	-14	8	-8	12	-12
80. Saudi Arabia	14	-14	11	-11	10	-10
81. Kuuba	12	-12	16	-16	8	-8
82. Senegal	12	-10	13	-10	7	-7
83. Afganistan	11	-11	8	-8	7	-7
84. Tsekkoslovakia	11	-11	15	-15	8	-8
85. Uganda	11	29	9	-9	8	-8
86. Kamerun	10	14	14	38	4	-4
87. Tunisia	10	-10	8	-8	8	-8
88. Bulgaria	9	-9	16	-16	5	-5
89. Mauritania	9	-9	11	-11	3	-3
90. Unkari	9	-9	17	-17	6	-6
91. Neuvostoliitto	8	-8	12	-12	3	-3
92. Kongo, Brazzaville	6	12	10	32	1	-1
93. Mongolia	6	-6	15	-15	1	-1
94. Mali	5	-5	6	-6	-1	1
95. Romania	5	-5	11	-10	0	-0
96. Albania	3	-3	9	-9	-2	2
97. Algeria	3	-3	1	-1	0	0
98. Jemen	3	-3	3	-3	-3	3
99. Sudan	2	20	1	-1	-3	3
100. Tanzania	2	-2	7	-7	-4	4
101. Keski-Afrikan t.	0	4	4	16	-7	7
102. Togo	0	4	3	37	-7	7
103. Pohjois-Korea	-1	1	0	-0	-6	6
104. Dahome	-2	14	1	30	-7	7
105. Pohjois-Vietnam	-2	2	4	-4	-5	5
106. Ruanda	-2	12	1	-1	-8	8
107. Tsad	-2	10	2	31	-9	9
108. Niger	-3	3	-1	1	-10	10
109. Ylä-Volta	-3	3	0	0	-9	9
110. Somalia	-5	35	-7	31	-11	11
111. Etiopia	-6	6	-3	3	-13	13
112. Kiina	-7	7	-1	1	-11	11
113. Burundi	-9	17	-6	6	-15	15
114. Guinea	-11	11	-8	8	-17	17